

О. С. ЛОСЄВ

старший викладач-методист

О. С. ЛОСЄВА

старший викладач-методист

КЗ “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” ХОР

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ТВОРЧОГО ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто теоретичні основи інноваційного навчання. Проаналізовано окремі аспекти проблеми підготовки майбутніх педагогів до інноваційної діяльності. Наголошено на необхідності впровадження інноваційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності. Проаналізовано теоретико-методологічну базу дослідження, виокремлено основні поняття. Розглянуто концепцію інноваційного навчання студентів. Виокремлено етапи послідовності підготовки вчителя до інноваційної діяльності.

Ключові слова: *вчитель, інновація, педагогічна інновація, підготовка до інноваційної діяльності, інноваційне навчання, вчитель інноваційного типу.*

В умовах соціально-економічних реформ, безперервного оновлення та розвитку системи освіти під впливом науково-технічного й гуманітарного прогресу, конкуренції на ринку праці та освітніх послуг інновації стають життєво важливим елементом діяльності навчальних закладів, необхідною умовою успіху в навчанні та підготовці кадрів.

Сьогодні перед вищою школою постає завдання підготовки фахівців творчих, відповідальних, ініціативних, готових до самореалізації та швидкої адаптації до нових умов. З метою формування творчої особистості майбутнього педагога в навчальному процесі сучасна дидактика рекомендує збагачувати традиційні форми й методи навчання такими, які б сприяли розвитку самостійності, високого рівня активності, емоційності та творчості.

Саме це є основою для активного набуття студентами загальнонаукових і професійних знань, навичок і вмінь. У результаті однією з характерних особливостей сучасної освіти, на думку І. Дичківської, є співіснування двох стратегій організації навчання – традиційної та інноваційної, тобто такої, що відкрита новому, здатна до оновлення, якій, власне, й присвячено це дослідження [1, с. 8].

Освітні інновації є основним фактором ефективності навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах.

Проблему інноваційної стратегії сучасної освіти досліджують українські науковці: Т. Волоковська, І. Дичківська, Л. Овчаренко, В. Паламарчук І. Підласий, Л. Хіхловський, Н. Шарата та багато інших [1; 2; 3; 4; 5]. У своїх працях науковці намагалися визначити поняття “інновація”, “педагогічна інновація”, умови ефективності та види педагогічних інновацій, про-

аналізувати складові готовності до інноваційної діяльності, головні риси педагога-інноватора.

Теоретичні та практичні аспекти інноваційних процесів у навчанні були предметом дослідження таких зарубіжних авторів, як: М. Барер, Б. Берштейн, Б. Блум, В. Браун, Д. Гозлінг, Д. Гарднер, А. Совінски [4].

Мета статті – виокремити головні чинники, що впливають на готовність учителів до творчого впровадження нових технологій та проаналізувати окремі аспекти проблеми підготовки майбутніх педагогів до інноваційної діяльності.

У концепції інноваційного навчання студентів, яку розроблено В. Слассьоніним і Л. Подимовою, основними функціями визначено такі: усвідомлений аналіз професійної діяльності на основі мотивів і диспозицій; проблематизація та конфліктизація дійсності – бачення в ній колізій та невідповідностей, які безпосередньо не сприймаються; критичне ставлення до нормативів; рефлексія та побудова системи змістів (змістотворчість); відкритість до середовища, зокрема до професійних нововведень; творчо перетворювальне ставлення до світу, вихід за межі нормативної заданості; потяг до самореалізації, до втілення в професійній діяльності власних намірів і способу життя; суб'єктування елементів змісту в особисто-суттєвий зміст, тобто наділення особистісним змістом [4, с. 122–123].

У науковій літературі можна знайти різні підходи до проблеми підготовки майбутніх педагогів, здатних до інноваційних перетворень. Одні автори вказують на конкретні особистісні риси, інші описують те, як повинна бути організована підготовка викладача вищого навчального закладу.

Зокрема, В. Федорчук [3, с. 112] вважає, що підготовка до інноваційної діяльності повинна забезпечувати: гармонійне поєднання теоретичної та практичної підготовки з профільних предметів; можливості для створення студентами власної індивідуальної концепції навчання; оволодіння студентами вмінням працювати зі змістом освіти, який уже не трактують як приписану норму; реальне, гуманістичне розуміння освіти майбутніми педагогами (зокрема, концентрація на можливостях, здібностях, інтересах учнів); формування вміння студентів пов'язувати навчання з емоційною сферою учнів; готовність студентів до гнучкого підходу до роботи (вміти бачити альтернативні підходи в навчанні, приймати їх та адаптувати до своїх умов праці); повагу й розвиток плюралістичних підходів до виховання та його змісту; усвідомлення нових цінностей виховання (розвиток і поглиблення демократії та гуманізму, вільний розвиток особистості, повага до прав людини тощо); вміння не лише копіювати завдання та цілі впливу шкільної освіти, а й знати, як зрозуміти освіту та різні її аспекти.

Розкриваючи питання готовності вчителя до інноваційної педагогічної діяльності, І. Дичківська визначає її як “особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до

професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії” [1, с. 277].

З огляду на це дослідниця визначає й структуру готовності до інноваційної педагогічної діяльності, яку, на її думку, треба розглядати як сукупність чотирьох компонентів, що взаємозумовлені та пов’язані між собою:

1. Мотиваційний – виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій та їхню роль у вирішенні актуальних проблем педагогічної освіти [1, с. 282]. Всі ланки педагогічної освіти повинні максимально стимулювати прояв всіх компонентів інноваційної діяльності в їх єдності.

2. Когнітивний – об’єднує сукупність знань педагога про суть і специфіку інноваційних педагогічних технологій, їх види та ознаки, а також комплекс умінь і навичок із застосування інноваційних педагогічних технологій у структурі власної професійної діяльності; цей компонент характеризують обсяг знань, стиль мислення, сформованість умінь і навичок педагога [1, с. 284; 3].

3. Креативний – реалізується в оригінальному вирішенні педагогічних завдань, в імпровізації, експромті; ознаками креативності є здатність до створення нового, нетрадиційний підхід до організації навчально-виховного процесу, вміння творчо вирішувати будь-які професійні проблеми, розвивати креативність дітей [1, с. 285]. Виводить на особовий рівень, що забезпечує виявлення й формування в учителя творчої індивідуальності, розвиток у нього інноваційної свідомості, неповторної технології діяльності.

4. Рефлексивний – реалізується через такі процеси, як саморозуміння й розуміння іншого, самооцінювання й оцінювання іншого, самоінтерпретація й інтерпретація іншого [1, с. 287; 3]. Передбачає розвиток здатності вчителя займати активну дослідницьку позицію щодо своєї діяльності та себе як її суб’єкта з метою критичного аналізу, осмислення та оцінки її ефективності для розвитку особистості учня.

Процес підготовки вчителя до інноваційної діяльності стане певною мірою керованим, якщо задовольнятиме низку спеціально організованих умов: наслідування всіх етапів багаторівневої педагогічної освіти; орієнтація вузівського навчання на узагальнену модель підготовки вчителя до інноваційної діяльності; психологічна діагностика готовності майбутнього вчителя до певного виду діяльності; формування в студентів творчої активності та мотиваційно-цілісного ставлення до педагогічних інновацій; взаємозв’язок методологічної, спеціальної, загальнопедагогічної, психологічної і методичної підготовки вчителя; здійснення міжциклових і міждисциплінарних взаємодій, інтеграція знань у руслі загальних проблем інноватики; формування в студентів інноваційної культури, сприйнятливості до нового; забезпечення системоутворювальних функцій педагогічної практики в її єдності з дослідницькою підготовкою; вивчення й критеріальна оцінка динаміки освоєння інноваційної діяльності вчителя.

Послідовність підготовки вчителя до інноваційної діяльності відбувається в декілька етапів. Розглянемо детальніше кожен з них.

Перший етап – розвиток творчої індивідуальності вчителя, формування в студентів здатності виявляти, формулювати, аналізувати й вирішувати творчі педагогічні завдання, а також розвиток загальної технології творчого пошуку: самостійне перенесення раніше засвоєних знань і вмінь в нову ситуацію, бачення проблеми в знайомій ситуації, новій функції об'єкта, визначення структури об'єкта, бачення альтернативи рішення або його способу, комбінування раніше засвоєних способів діяльності в новій відповідно до проблеми, що виникла, розвиток критичності мислення.

Другий етап – опанування основ методології наукового пізнання, педагогічного дослідження, введення в інноваційну педагогіку. Студенти знайомляться із соціальними та науковими передумовами виникнення інноваційної педагогіки, її основними поняттями, творчо інтерпретують альтернативні підходи до організації школи, вивчають основні джерела розвитку альтернативної школи, знайомляться з різними типами інноваційних навчальних закладів тощо.

Третій етап – освоєння технології інноваційної діяльності. Вчителі знайомляться з методикою складання авторської програми, етапами експериментальної роботи в школі, беруть участь у створенні авторської програми, аналізують і прогнозують її подальший розвиток, складнощі впровадження.

Четвертий етап – практична робота на експериментальному майданчику, що передбачає введення новизни в педагогічний процес, здійснення корекції, відслідковування результатів експерименту, самоаналіз професійної діяльності. На цьому етапі формується інноваційна позиція вчителя як система його поглядів і установок щодо новизни.

Головним фактором інноваційної підготовки вчителя є розвиток його індивідуального стилю діяльності, оскільки привласнення новизни відбувається на індивідуально-особовому рівні. Всі процедури технологій інноваційних рефлексій можна поділити на такі етапи: 1 – етап пошуку нових ідей; 2 – етап формування нововведення; 3 – етап реалізації нововведення; 4 – етап закріплення новизни.

Етап пошуку нових ідей передбачає формування інформаційного інноваційного фону, актуалізацію шкільних проблем і потреб, попередню роботу з формулювання цілей, ідей нововведення, створення образу майбутнього школи.

Етап формування нововведення складається з проектування в активних формах процесу роботи з нововведень, випробування відібраної новизни, ухвалення рішення про введення нового в школу.

Етап реалізації нововведення передбачає створення умов для проведення експериментальної роботи в школі, рефлексії ходу експерименту, корекції вмісту та введення новизни.

Етап закріплення новизни є закріплення образу оновленої школи в свідомості вчителів, психокоректувальна й методична робота з удосконалення інноваційної поведінки педагога.

Лейтмотивом усіх чотирьох фаз є розвиток сприйнятливості до нового й суб'єктивності ставлення до освоюваної новизни.

Форми та методи інноваційного навчання досить різноманітні: розробка проектів, програм, планів, вирішення нестандартних завдань, індивідуальні нестандартні завдання, ділові ігри, особистісно орієнтовний підхід, перехід від монологу до дискусії, диспути. Однак, у сучасній педагогічній літературі не існує чіткої класифікації форм і методів інноваційного навчання.

Так, С. Ковальова визначає такі інноваційні форми: модульне навчання, бізнес-семінари, інтернет-лекції, доступ до Інтернету, використання інтернет-технологій, відео- та телеконференції, дистанційне чи відкрите навчання, науково-практична конференція, локальний моніторинг. Окреслює вона також і методи: аудіовізуальні, кейс-стаді (мікро- й макрокейси), комп'ютерні ігрові моделі, письмові дискусії, комп'ютерне тестування, інтерактивні методи [4, с. 123]. Інноваційна педагогічна діяльність полягає в розробці, поширенні чи застосуванні освітніх інновацій. Метою будь-якого нововведення є підвищення ефективності педагогічного процесу. Ступінь ефективності нововведення залежить від того, яких витрат потребує конкретне нововведення і як довго воно даватиме корисний ефект. Якщо через незначний час після впровадження нововведення актуальною буде проблема щодо освоєння нового, яке нейтралізує дію попереднього, то корисний ефект такого нововведення не може бути значним, а значить, витрати на його впровадження виявляться невиправданими.

Отже, ефективність нововведення залежить від досягнутого завдяки йому корисного ефекту, тривалості використання інноваційної технології, витрат на її впровадження [1, с. 60–65]. Усе це дає змогу розглядати інноваційну педагогічну діяльність як складне утворення, сукупність різних за цілями та характером видів робіт, що відповідають основним етапам розвитку інноваційних процесів і спрямовані на створення та внесення педагогом змін до власної системи роботи. Вона має комплексний, багатоплановий характер, втілює в собі єдність наукових, технологічних, організаційних заходів. Інноваційна діяльність є системним видом діяльності, спрямованим на реалізацію нововведень на основі використання й упровадження нових наукових знань, ідей та підходів [2].

Сутність інноваційних процесів у освіті – це вирішення двох проблем – вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду та його поширення, впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Вчитель інноваційного типу є автором і розробником нових навчальних програм. Також він є дослідником, користувачем і водночас пропагандистом новітніх технологій та концепцій у педагогічному процесі. Педагог відбирає та оцінює можливості застосування нових ідей та методик, запропонованих колегами й педагогічною наукою.

Наразі виникла необхідність в інноваційній педагогічній діяльності, і визначається вона умовами розвитку суспільства, культури і життєвих обставин:

- 1) відбуваються соціально-економічні зміни в суспільстві;
- 2) посилюється гуманітаризація змісту освіти;
- 3) змінюється ставлення самих учителів до освоєння та застосування нового в педагогічному процесі;
- 4) навчальні заклади входять у ринкові відносини, створюють недержавні школи. Таким чином, виникає конкуренція.

Поняття “вчитель інноваційного типу” передбачає відкритість педагога експериментів, інновацій та змін у педагогічному процесі. Педагог повинен сприймати різні думки, не змінюючи власне бачення проблеми. Такий учитель орієнтований на сьогоднішнє та майбутнє, але не на минуле. Він долає створені життям перешкоди, планує майбутнє, всі свої дії та досягнення. Йому властиве почуття справедливості, і він усвідомлює високу цінність навчання й освіти. Вчитель інноваційного типу – це творча особистість, яка саме є компонентом інноваційного процесу в педагогіці.

Сучасне суспільство, що розвивається, вимагає від учителя інноваційної поведінки. Це означає активну й систематичну творчість при здійсненні педагогічної діяльності, постійне вивчення та вбирання досвіду колег, але при цьому зберігання власного рівня та входження завдяки цьому в педагогічне співтовариство.

Висновки. Отже, інноваційні педагогічні технології в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців покращують їх засвоєння навчального матеріалу, зменшують час на вирішення стандартних і нестандартних завдань, стимулюють творчий потенціал, зумовлюють позитивне ставлення до навчальних дисциплін, підвищують рівень інформаційної культури та створюють умови для повноцінного розкриття їх як особистостей. Тому застосування інноваційних педагогічних технологій є однією з умов якісної підготовки майбутнього фахівця. В інноваційній педагогіці діє принцип особистісно орієнтованого підходу до процесу навчання. Таким чином, є можливість створення нового. Крім того, це дає свободу вибору. Тому зараз постає завдання підготовки педагогічних кадрів інноваційного типу.

Основним завданням професійної освіти педагогів є здатність до вирішення творчих завдань. Становлення вчителя майбутнього має моделювати його інноваційну діяльність. Аналізуючи проблеми шкільної освіти, можна дійти висновку, що необхідно формувати інноваційну діяльність учителя. Поява в школі вчителів інноваційного типу – це завдання з глибоким соціально-педагогічним змістом.

На нашу думку, подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку та впровадження різноманітних способів розвитку творчого, неупередженого мислення та інтелектуальних здібностей у майбутніх педагогів, а також створення умов для практичної підготовки студентів до запровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес сучасної вищої школи.

Список використаної літератури

1. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Криворучко Н. Інноваційні педагогічні технології під час професійної підготовки майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / Н. Криворучко, К. Криворучко // Наукова інтернет-конференція. Рубрика: Соціум. Наука. Культура, Педагогіка. – Режим доступу: <http://intkonf.org/krivoruchko-ni-krivoruchko-ki>.
3. Федорчук В. Проблема підготовки майбутніх викладачів до запровадження педагогічних інновацій [Електронний ресурс] / В. Федорчук // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Львів, 2009. – Вип. 25. – Ч. 3. – С. 111–117. – Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua/Pedagogika/periodic/visnyk/25>.
4. Чен Н. Роль інноваційного навчання у підготовці майбутніх педагогів / Н. Чен // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного ім. Павла Тичини / [ред. кол.: Н. С. Побірченко (гол. ред.) та ін.]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – Вип. 4. – Ч. 2. – С. 121–125.
5. Шарата Н. Інноваційність в освіті – ознака сучасності / Н. Шарата // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів : Видавничий відділ ЧНПУ, 2012. – Вип. 97 – С. 158–160.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2016.

Лосев А. С., Лосева Е. С. Проблемы подготовки будущих специалистов к творческому внедрению новых технологий

В статье рассмотрены теоретические основы инновационного обучения. Проанализированы отдельные аспекты проблемы подготовки будущих педагогов к инновационной деятельности. Отмечена необходимость внедрения инновационного обучения в процесс подготовки будущих педагогов к профессиональной деятельности. Проанализирована теоретико-методологическая база исследования, выделены основные понятия. Рассмотрена концепция инновационного обучения студентов. Выделены этапы последовательности подготовки учителя к инновационной деятельности.

Ключевые слова: учитель, инновация, педагогическая инновация, подготовка к инновационной деятельности, инновационное обучение, учитель инновационного типа.

Loseva O., Losev O. Problems Training Future Professionals for Creative New Technologies

The article discusses the theoretical basis of innovative education. Analyzed some aspects of training future teachers to innovation. The necessity of implementing innovative education in preparing future teachers to the profession.

The authors analyzed the theoretical and methodological base of research to isolate the basic concepts.

In the article the concept of innovative education students (by B. Slastoninym and L. Podymovoyu) and proved that as the basic functions provided are: an informed analysis of professional activity on the motives and dispositions; problematisation and konfliktyzatsiya reality – a vision in her conflicts and inconsistencies are not directly perceived; critical attitude toward standards; Reflection and construction of the system contents (zmistotvorchist); openness to the environment, innovation and trade in particular; creatively transforming relation to the world, going beyond regulatory predetermined; desire for self-realization, to the embodiment of their professional intentions and way of life; sub'yektivannya elements content in personal and meaningful content that is empowering personal meaning.

The authors demonstrated that the essence of innovation in education – is the solution to two problems – the study and generalization of the advanced pedagogical experience and its dissemination, implementation and achievement of psycho-pedagogy in practice.

The authors singled out the sequence of stages of preparation of teachers to innovation.

Key words: teacher, innovation, pedagogical innovation, training for innovation, innovative learning, innovative teacher type.